

Nr 309.

Av herr **Åman m.fl.**, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag rörande pensionering genom statens pensioneringsanstalt av vissa icke-statliga befallningshavare, m. m.

I Kungl. Maj:ts proposition nr 200 med förslag rörande pensionering genom statens pensionsanstalt av vissa icke-statliga befallningshavare m. m. föreslås en ganska genomgripande omläggning av villkoren för pensionsförsäkring i statens pensionsanstalt. Propositionen grundar sig på en utredning som verkställdes av 1944 års pensionsutredning, och några större avvikelser från vad där föreslås ha icke upptagits i propositionen. Enligt vår mening är emellertid utredningen behäftad med vissa allvarliga brister, och man har icke till förutställningslös prövning upptagit alla de alternativ, som skulle kunna tänkas vid en omläggning av statens pensionsanstalts verksamhet.

Statens pensionsanstalt har enligt vår mening tillkommit för att bereda pensionsförsäkring åt vissa grupper av befallningshavare, som stå det allmänna nära och för vilka tidigare icke några pensionsutfästelser funnits. De största grupperna, som äro försäkrade i anstalten, äro rent kommunalt anställda. Vid tidpunkten för SPA:s tillkomst förelågo knappast några enhetliga pensionsbestämmelser för dessa grupper. Försäkringen i statens pensionsanstalt utgjorde sålunda ett väsentligt framsteg och avsåg att bereda trygghet åt ifrågakvarande befallningshavare. Utvecklingen på pensionsförsäkringens område har emellertid sedan dess gått snabbt framåt, så att de kommunala befallningshavarna numera till största delen äro pensionsförsäkrade enligt bestämmelser, som i regel kunna anses förhållandevis tillfredsställande. Förhandlingar pågå äro mellan löntagarorganisationerna och respektive arbetsgivarsammanslutningar på det kommunala området om mera enhetliga och förbättrade pensionsbestämmelser på detta område.

I utredningen liksom i propositionen har icke till allvarlig prövning upptagits spørsmålet, hur verksamheten inom statens pensionsanstalt skall samordnas med annan pensionsförsäkringsverksamhet på detta område. En av de svåraste frågorna att lösa i detta sammanhang har varit spørsmålet om avgränsningen av pensionsanstaltens verksamhet eller med andra ord vilka grupper som skola försäkras genom dessa bestämmelser. I propositionen uttalas att vad som föreslås i detta avseende skall vara en provisorisk lösning och att ett definitivt ställningstagande till avgränsningsfrågan icke kan ske annat än efter ytterligare utredning. Vi finna detta ställningstagande riktigt och vilja understryka, att en dylik utredning bör komma till stånd med det snaraste. Emellertid hör enligt vårt förmenande i detta sammanhang äro frågan om statens pensionsanstalts ställning överhuvud taget upptagas till

prövning. I vissa remissyttranden över 1944 års pensionskommis- sionsbetänkande, exempelvis från Tjänstemännens centralorganisation, som representerar det stora flertalet i anstalten försäkrade grupper, ha ingående berörts de svårigheter som uppkomma när det gäller att inordna SPA:s verksamhet i det pensionssystem, som finnes för andra grupper. Vid en kommande utredning måste det vara önskvärt, att man allvarligt överväger SPA:s ställning i hela pensionsförsäkringssystemet på arbetsmarknaden. I och för sig kan det inte vara något eftersträfvansvärt, att särskilda tjänstemannagrupper införas under anstaltens reglemente. Det väsentliga måste vara, att vederbörande grupper få sin pensionsfråga löst på ett tillfredsställande sätt. Kan detta ske genom att kommunerna själva eller de särskilda huvudmännen i egen regi eller genom särskilda pensionskassor ordna detta, torde från samhällets sida intet däremot vara att invända. Man bör allvarligt överväga om det allmänna icke, i stället för vad som nu gäller, genom statsbidrag till pensioneringen skulle underlätta densamma. Vid utredningen borde sålunda ett alternativ övervägas, varigenom kommuner och andra arbetsgivare, som för sina arbetstagens pensionering antagit pensionsreglemente, däri skulle kunna inbegripa sådana arbetstagar, som kunna anslutas till SPA, under förutsättning att gällande pensionsreglemente är likvärdigt med det som skulle gälla vid pensionering i anstalten. I detta fall skulle statsbidrag till pensioneringen av ifrågavarande tjänstemän utgå efter samma grunder som om pensioneringen skett i anstalten.

Propositionen innebär beträffande reglementets utformning, att dess bestämmelser i huvudsak utarbetats så att de överensstämmer med de regler, som gälla för pensionering av statliga befattningshavare. I och för sig kan denna principståndpunkt anses ganska rimlig, även om det starkt bör understrykas, att de statliga pensionsbestämmelserna för närvarande äro behäftade med vissa allvarliga brister. Departementschefen synes även medveten om detta förhållande och förutsätter, att en utredning rörande de statliga pensionsbestämmelserna skall komma till stånd. Vi vilja för vår del understryka detta och framhålla det angelägna i att denna utredning snarast möjligt igångsättes. Särskilt angeläget synes det därvid vara, att frågan om pensionernas oantastbarhet löses. Vi vilja i detta sammanhang erinra om att vissa av de bestämmelser, som enligt förslaget införas i reglementet för SPA, innebära en försämring med avseende å pensionernas oantastbarhet i förhållande till vad som gäller enligt nuvarande reglemente för SPA. Ett sådant förhållande kan icke anses försvarbart annat än om man skyndsammast möjligt söker rätta till de felaktigheter, som härigenom uppstå.

Beträffande den pensionsnivå, som skall gälla för olika grupper som pensionsförsäkras i statens pensionsanstalt, har departementschefen utgått ifrån att denna även bör överensstämja med den som gäller för statens befattningshavare. Härigenom uppstå emellertid vissa synnerligen allvarliga brister

och tekniska svårigheter. Det bör i första hand erinras om att pensions-systemet för statens befattningshavare är *icke dyrortsgraderat*, medan däremot pensionssystemet för de kommunala tjänstemännen så gott som genomgående följer den principen, att pensionen avväges med hänsyn till slutlönen inom den befattning vederbörande tillhör och alltså följer ett *dyrortsgraderat* system. Departementschefen uttalar i propositionen, att pensionsnivån för statens tjänstemän godtagits av tjänstemannaorganisationerna vid de förhandlingar, som föregingo utfärdandet av 1947 års pensionsreglementen, och att sålunda denna nivå även borde kunna tillämpas för andra närstående grupper. Det bör då erinras om att vid de förhandlingar som här åsyftas man endast avsåg att fastställa den allmänna pensionsnivån för i statlig tjänst anställda befattningshavare. Att emellertid utan vidare säga, att denna pensionsnivå och detta pensionssystem skola gälla för närstående grupper synes icke vara motiverat. Man kan inte komma ifrån det förhållandet, att lönenivån inte är avvägd på exakt samma sätt inom det statliga och det kommunala området. I varje fall har detta hittills icke varit förhållandet, och hittills har man vid fastställande av den pensionsnivå, som skall gälla för en viss typ av befattningshavare, alltid utgått från den lönenivå, som gäller för gruppen i fråga. Departementschefen har emellertid i propositionen utgått från att de grupper som pensionsförsäkras i SPA skola om möjligt erhålla exakt samma pension som den som gäller för motsvarande statliga befattningshavare, och pensionsförsäkring i statens pensionsanstalt skulle enligt departementschefen innebära ett reellt förbud mot att tillförsäkra en grupp andra pensionsvillkor genom utfästelser om pensionstillägg. Om sålunda lönenivån efter förhandlingar på det kommunala området undergår vissa förändringar, skulle icke möjlighet föreligga att automatiskt tillförsäkra ifrågavarande befattningshavare en höjning av pensionsnivån. Vi finna detta förhållande absolut otillfredsställande. Det bör vidare erinras om att vissa befattningshavare helt sakna motsvarighet på det statliga området. Hittills har gällt, att pensionsförsäkring i statens pensionsanstalt icke utesluter, att de kommunala huvudmännen tillförsäkra sina befattningshavare tilläggspensioner så att dessa komma i nivå med vad som gäller för övriga befattningshavare inom samma kommun. Då det icke torde kunna bli fråga om att pensionsförsäkra samtliga kommunala befattningshavare i statens pensionsanstalt, måste det uppstå allvarliga orättvisor, om vissa befattningshavare därigenom att statsbidrag utgår till deras pensionsförsäkring, som enligt statsmakternas beslut skall ske genom SPA, erhålla en pensionsnivå, som avviker från den som andra befattningshavare hos samme arbetsgivare erhålla. Vi betrakta det även såsom ett allvarligt ingrepp i den kommunala självbestämmanderätten, att kommunerna icke i dessa fall kunna tillförsäkra dessa befattningshavare en pension, som överensstämmer med den som de anse riktig för övriga befattningshavare hos huvudmannen. I avvaktan på en utredning rörande SPA:s fortsatta verksamhet få vi därför

hemställa, att reglementet för SPA utformas på sådant sätt att därav klart framgår att särskilda tilläggs pensioner från huvudmännen kunna ifrågakomma.

Beträffande det materiella innehållet i reglementsbestämmelserna vilja vi även anföra vissa synpunkter. Sålunda har departementschefen uttalat, att vägande skäl synas föreligga för att anslutning till SPA skall kunna erhållas för deltidsanställd befattningshavare, men anser, att denna fråga bör upptagas sedan nu pågående särskild utredning om pensionsvillkoren för statsanställd personal med deltidsarbete slutförts genom 1947 års lärarpensionssakkunniga. Vi anse emellertid, att oberoende av denna utredning det bör kunna fastslås, att halvtidstjänster kunna pensionsförsäkras i SPA.

Vad gäller frågan om tjänstårsberäkning torde denna icke genom en anknytning till statens pensionsbestämmelser i allo erhålla en lycklig lösning. I viss utsträckning kan detta tillrättaläggas vid en översyn av de statliga pensionsbestämmelserna. Vi finna det exempelvis angeläget, att befattningshavare, som beviljas tjänstledighet för studier eller resa för egen utbildning, kunna få räkna dylik tid såsom tjänstår. Med hänsyn till att sjukavlöningsbestämmelserna inom kommunerna kunna vara olika utformade för olika grupper, som underkastas reglementet, synes det oss även vara riktigt, att nuvarande bestämmelser bibehållas eller att i varje fall en regel intages, som stadgar, att om någon del av avlöning bibehålles under sjukdom detta icke skall påverka tjänstårsberäkningen. Vi finna det även anmärkningsvärt, att man vid fastställande av pensionernas maximibelopp gjort avsteg i förhållande till vad som gäller för statstjänstemännen. Maximibeloppet för begynnelseunderlaget är för statens vidkommande 14 412 kronor jämte rörligt tilllägg. Enligt förslaget skulle motsvarande maximibelopp vid pensionering i SPA vara 10 248 kronor. Det synes icke rimligt att i detta sammanhang införa en snävare begränsning av maximibeloppet än som skett i statens allmänna tjänstepensionsreglemente.

Med stöd av vad här ovan framhållits få vi hemställa,

att riksdagen måtte uttala att Kungl. Maj:t vid utfärdande av reglemente för statens pensionsanstalt måtte taga hänsyn till de synpunkter som här anförts, och

att utredning även måtte verkställas om formerna för statens pensionsanstalts framtida verksamhet.

Stockholm den 3 maj 1949.

Valter Aman.

Erik Arrhén.

Sven Em. Ohlon.